

Çınaraltı'nın Faaliyet Sahası

Activity Field of Çınaraltı

Gökay DURMUŞ*

ÖZET

Dergiler, ait oldukları sahaya katkıları küçümsenmemesi gereken yayın organlarıdır. Bu katkı; bazen yaratma, bazen tanıtma, bazen teferruatlandırma eylemleri ile gerçekleştirilir ve dergiler, ister bir bilim dalına ister bir sanat dalına ait olsun, canlı organizmalar olarak algılanabilirler.

Onların yayımda olup olmamaları, şu ya da bu kadar sayı yapmış olmaları, değerlerinden ve sahalarına yaptıkları katkıdan bir şey eksiltmez. Bu ilkeyle hareket ederek çalışmaya konu edindiğimiz Çınaraltı, 1941-1948 yılları arasında yayımdadır ve önemli faaliyetlere ev sahipliği yapmıştır. Çalışmada bu faaliyetler, fikrî ve edebî olmak üzere iki ana başlıkta incelenmiş, derginin şiir poetikası ve politikası üzerinde ise daha teferruatlı tahliller yapılmaya çalışılmıştır.

Böylece Çınaraltı'nın yayın ilkeleri, yazar kadrosu ve bu kadronun dünyaya bakış açısı da belirlenmiş; derginin Türk fikir hayatına ve yazınına katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Çınaraltı, dergi, fikir, sanat, ideoloji, milliyetçilik

ABSTRACT

As publishing agencies, the contribution of journals to the field to which they belong should not be underestimated. This contribution is usually realized by the actions of creation, introduction, or explanation and journals have been perceived as living organisms whether they are related to science or art. Whether they are still in circulation or the changing sale numbers do not diminish their values or contributions to their fields. With this principle, Çınaraltı, which is the subject of our study, was published between 1941 and 1948 and hosted significant activities. In this study, these activities were examined in two categories which are intellectual and literary. The poetics and politics of the journal were also examined in detail. Thus, publication principles and writers of Çınaraltı and the world view of those writers were determined and the contributions of this journal to Turkish intellectual life and literature were revealed.

KEY WORDS

Çınaraltı, journal, opinion, art, ideology, nationalism

* Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, gokay-durmus36@hotmail.com

Giriş

Çınaraltı, 9 Ağustos 1941’de yayın hayatına atılan ve 15 Temmuz 1944’teki 146. sayısına kadar -140. sayıdan sonraki bir haftalık ara hariç- düzenli bir şekilde ve 16 sayfalık nüshalar halinde yayımlanan haftalık bir dergidir. Derginin bu ilk döneminde sahibi, neşriyat müdürü ve başyazarı Orhan Seyfi Orhon’dur.

İki yıllık aradan sonra 1948 tarihinde tekrar yayımlanmaya başlayan derginin ikinci döneminde, sahibi ve başyazarı Yusuf Ziya Ortaç, yazı işleri müdürü Adnan Tahir Güntan’dır. Fakat dergi bu dönemde ancak 11 sayı yayımlanabilmiş, son sayısını 9 Haziran 1948’de yapmış, toplam 157 sayı ile Türk basın tarihindeki yerini almıştır.

II. Dünya Savaşı yıllarında ve türlü sıkıntılar içinde yayımlanan derginin yazar kadrosu oldukça kalabalıktır. Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Peyami Safa, Ali Canip Yöntem, Ahmet Caferoğlu, Nihal Atsız, Halide Nusret Zorlutuna, Behçet Kemal Çağlar, Şükûfe Nihal, Edip Ayel, Dündar Akınal, Hüsnü Emir Erkilet, Mustafa Hakkı Akansel, Hüseyin Namık Orkun, Enver Behnan Şapolyo, Nejdet Sançar gibi edebiyatımızın ve fikir hayatımızın birçok müstesna ismi bu kadro dâhilindedir.

Fikrî Faaliyetler:

“*Dilde, Fikirde, İşde Birlik*” sloganı ile yayın hayatına atılan ve kendisini, “*Haftalık Fikir ve Sanat Mecmuası*” sıfatıyla tanıtan Çınaraltı, siyasî ve ideolojik yönü ağır basan bir dergidir. Dergide temel gaye, milliyetçilik fikrini Türk insanına tanıtmak ve benimsetmek, bu ideolojinin alt disiplinlerini felsefî boyutlarda işleyerek halka öğretmektir. Çünkü dergi kadrosu Türkçülüğün, Türk Devletinin bünyesine en uygun düşünce sistemi olduğunu, Türk milletinin ancak bu fikrin programlaştırılması ile aydınlık yarınlara yürüyebileceğini savunur. Onlara göre Türkiye üzerinden dünyaya yayılmaya çalışan Komünizm ve Marksizm gibi ideolojilerin ülke insanına verebileceği zarar engellenmelidir. Bu nedenle, Türkiye’nin birlik ve beraberliğe ihtiyaç duyduğu II. Dünya Savaşı yıllarında onlar, sarıldıkları ideal ile üzerlerine düşen görevi yaptıklarına inanırlar. Orhan Seyfi daha ilk sayıda bu ideali şöyle tanımlar: “*Çiçeklerin güneşe döndüğü gibi solgun ve buruşuk ruhlarımız ona çevrilecek, hayatımıza o hız verecek, ihtiraslarımızı o kamçılıyacak, yeryüzünde büyük işler görmeğe lâayık bir millet olduğumuzu dü-*

şüindürececek, on sekiz milyonu altmış milyona, seksen milyona çıkaracak, millî şuuru tam bir teyakkuz haline koyacak bir ideal!" (9 Ağustos 1941, S. 1, s. 3)¹

Orhan Seyfi dışında, Yusuf Ziya, Peyami Safa, H. Emir Erkilet, M. Hakkı Akansel, H. Namık Orkun gibi isimler de sık sık bu idealin vasıflarını, sınırlarını ve gayelerini işleyen isimlerdir. Örneğin Mustafa Hakkı Akansel: *"Dağılmamak için, bizi birleştiren bir (çimento) olmalı; işte bu da (yurd ve milliyet ülküsü)dür. Sâfiyetle, samimiyetle, başka hiçbir şeyi düşünmeden, böyle bir ülkeye sarılmak gerekir."* (31 Ocak 1942, S. 26, s. 11) sözleriyle milliyetçilik ilkesinin birleştirici yönünü ortaya koyar.

Peyami Safa ise kendisini milliyetçilik ülküsüne adayan şahsın özelliklerini şöyle çizer: *"Millî adam sükûnu değil, mücadeleyi, emniyeti değil tehlikeyi, politikayı değil kahramanlığı, uyusukluğu değil atılmanlığı sever."* (22 Ağustos 1942, S. 48, s. 5) Safa, bu adamın ferdi hayatını millet hayatına feda etmesi gerektiğini savunur: *"Bir milletin uzvu olmazsak hayvanlaşacağımızı biliyoruz; bir milletin uzvu olmamanın mümkün olmadığını biliyoruz; ferdi hayatımızın millî hayatımızla kaim olduğunu biliyoruz; millî hayatımızın devam edebilmesi için ferdi hayatımızı onun emrine vermek lâzım olduğunu biliyoruz."* (22 Ağustos 1942, S. 48, s. 5)

Çınaraltı kadrosu, milliyetçiliği ana hedef olarak belirlemenin yanısıra, bu prensibi, Türk'ü ayakta tutan ana damarlardan biri olarak kabul eder ve bu kabule paralel olarak Türk tarihini, tarihten ünlü sima ve olayları da makalelerinde sık sık işler. Türk insanının tarihi konusunda yanlış eğitildiği, tarihimizin Kurtuluş Savaşı ile başlamadığı, yüzyıllardır süregelen şanlı bir tarihe sahip olduğumuz fikri, bu makalelerde işlenen ortak fikirlerdir. Bu fikirlere uygun olarak Atilla, Alparslan, Beyazıt gibi tarihî şahsiyetler; Varna Muharebesi, Niğbolu Zaferi, İstanbul'un Fethi gibi tarihî vak'alar işlenerek, Türk insanına tarih bilinci aşılarmaya çalışılır. Yazarlar, tarihinden ders almayan, tarihini bilmeyen bir milletin geleceğini göremeyeceği düşüncesi ile Osmanlı İmparatorluğu'nun bayındır günleri kadar, duraklama ve yıkılma devrelerini de konu edinirler. M. Hakkı Akansel imparatorluğun yıkılma nedenlerini yazı dizisi yapar. Sedat Çetintaş Osmanlı hanedanını ve hanedan merasimlerini işler. Nejdet Sançar ve E. Behnan Şapolyo Türk tarihinin şeref galerisini hazırlarlar.

"Bugünkü Türklülüğün Esasları" başlıklı yazı dizisinin 12.sinde Hüseyin Namık Orkun; *"Bir milletin tarihi o milletin kökü demektir"* der ve aynı yazıda tarihin milletini yarına hazırlayan unsur olduğunu söyledikten sonra, tarihimizle

¹ Dergide birçok imzasız yazı olması hasebiyle, dergiden yapılan alıntılar metin içinde bu şekilde gösterilecektir.

övünmemiz ve tarihimizi gençliğe tanıtmamız gerektiğini belirtir. Orkun aynı yazıda, okullarda okutulacak tarih dersi için bir de program belirler: “*Millî tarihimizin iftihar etmeyeceğimiz, saklamak mecburiyetinde kaldığımız hiç bir noktası yoktur. O halde tarihimizi olduğu gibi meydana koymak ve onu bütün gençliğe anlatmak gerekir.*” (21 Aralık 1941, S. 21, s. 14)

Türk tarihinin gençliğe öğretilmesi için bir program belirlenmesi gerektiğini işleyen bir diğer isim de Atsız’dır. “*Türk Tarihine Bakışımız Nasıl Olmalıdır?*” başlıklı makalesinde Atsız, okullarda, yanlış ve eksik tarih bilgisi verildiğini söyler ve yanlışları maddeler. Ona göre Türk tarihi için kronolojik bir tertibe ihtiyaç vardır, bu kronolojik tertip için; “*Bugün milliyetçi olduğumuz ve büyük Türk birliğine gittiğimiz için de tarihimize vereceğimiz sistem dilekelerimize uygun olmalı, bize yalnız maziye en parlak şekilde göstermekle kalmayarak ilerisi için de bir yol çizmelidir.*” (9 Ağustos 1941, S. 1- s. 14) sözlerini kullanan Atsız, aynı yazının devamında Türk tarihini; 1) *Anayurttaki Türk Tarihi*, 2) *Yabancı İllerdeki Türk Tarihi* olarak ayırıp, kronolojik bir sınıflamaya da tabii tutar.

Yayımlandığı dönemde, üzerinde en çok konuşulan meselelerden biri olan dil meselesine, Çınaraltı dergisi de kayıtsız kalmamıştır. Besim Atalay, Nebil Buharalı, İsmet Kür, M. Nermi, Ali Canip Yöntem gibi isimler dergide sık sık, Türk Dili, dönemindeki durumu, tarihi geçmişi gibi konuları işlerler. 48. sayıda 4. Dil Kurultayı münasebeti ile yayımlanan yazıda dil meselesinin üç hedefini;

- 1- Dilin güzelleşmesi
- 2- Gelişmesi
- 3- Temizlenmesi

olarak belirleyen Çınaraltı, bu üç hedefin birbirine paralel yürümesi ve dildeki temizlik işleminin, onun güzelliğini bozma gayesine dönmemesi gerektiğini işler. (22 Ağustos 1942, S. 48, s. 2)

Dili bekleyen tehlikelere dikkat çeken Çınaraltı, dil konulu yazılar tarandığında görüleceği gibi, Öztürkçecilik akımına karşıdır. Dergide bu akımın dilde kapanması zor yaralar açacağına dair yaygın bir düşünce söz konusudur. Örneğin Orhan Seyfi, 111. sayıdaki başyazısında İstanbul şivesini benimseyemediğini söyler: “*Bu İstanbul Türkçesi yüzünden rahat konuşamıyorum ki... Kendimizi doya doya sevemiyorum ki... Doya doya müdafaa edemiyorum ki... Bilmeden pot kırıyor, çam deviriyor, düşman kazanıyorum.*” (6 Kasım 1943, S. 111, s. 3)

Nebil Buharalı da 91. sayıdaki “*Dil Tasfiyesinde Uydurma Kelime İddiası*” başlıklı yazısında, Türkçede her köke her ekin getirilemeyeceğini, bunun dilde “*anipati denilen bir hoşnutsuzluk*” yaratacağını söyler. (19 Haziran 1943, S. 91, s. 12)

Dilde inkılâbın “*bütün Türklük âlemine şamil bir dilin vücuda getirilmesi ile mümkün olacağını*” (7 Mart 1942, S. 31, s. 8) belirten Hüseyin Namık Orkun, dil inkılâbı için ciddi ilim adamlarından müteşekkil bir dil heyeti kurulması gerektiğini belirtir. Aynı gerekliliği 5. Sayıdaki “*Dilimizi Türkçeleştirmek İçin Ameli Yollar*” başlıklı yazısında işleyen Ali Canip Yöntem de dil konusunda bir kargaşa yaşandığını, devletin bu meseleye ciddi bir şekilde eğilmesi gerektiğini söyler. Ali Canip Yöntem, dergide, Türk dilinin bugünü ve geçmişi ile ilgili mevzularda, bilimsel örneklerle konuşan en yetkin isimdir. Ayrıca Fuat Kösearif de yazılarında çeşitli ek ve kökleri mercek altına alır.

Bilindiği gibi mecmuaların süreli yayın organları olarak, aydının dili, halkın ise gözü kulağı olma misyonları söz konusudur. Çınaraltı, fikrî faaliyetlerinde halkı eğitmek ve aydınlatmak amacı güderken, yine milliyetçilik ilkesi gereği, halkın önce yaşadığı coğrafyayı tanınması ve bilmesi gerektiğini işler. Dergide bu amaçla, Türkiye coğrafyasını tanıtım yazıları büyük bir yekûn tutar. Birçok memleket köşesi fotoğraflarla okura tanıtılmaya çalışılır. Bu fotoğraflarda daha çok su taşıyan, hayvan otlatan, yün eğiren kadınların resmedilmesi ise bir rastlantı olmasa gerektir. Dergideki bu tanıtım işini adeta tek başına üstlenen Rıza Yalın, gezip gördüğü yerlerde Türk tarihinden izler taşıyan kale, cami, heykel, han, hamam gibi yapıtları yazılarında sık sık işler.

Dergiyi tararken edindiğimiz bir izlenim II. Dünya Savaşı yıllarında tüm dünyada ve ülkemizde -bugün de olduğu gibi- Hindistan’ın büyük merak konusu olduğudur. Çünkü dergide sık sık Hindistan’a giden, Hint öğretisini ve bu ülkenin güzelliklerini konu edinen, gazete, dergi ve yazarlardan bahis söz konusudur. Çınaraltı da bu moda uymuş; Barkın imzalı “*Delhi’den Üsküdar’a*” başlıklı uzun bir yazı dizisi yayımlamıştır.

Çınaraltı, yukarıda bahsi geçen “*halkın gözü kulağı olma*” deyimine hedef kitle olarak gençliği seçen bir dergidir. “*Millî ruhu, bütün fanî hırsların fırtınasından uzak, her duygunun, her düşüncenin üstünde, sönmez bir meşale gibi tutmayı vazife sayıyoruz*” (17 Mart 1948, S. 1, s. 3) diyen Yusuf Ziya, geçen yıllara rağmen hedeflerinin şaşmadığını belirtir. Tüm sayılarda dergi kadrosunun muhatabı bu “*sönmez meşaleyi*” teslim alabilecek ve yaşatabilecek bir gençliktir. Çünkü savaşın ülke gencinde yarattığı gergin ruh hali ve bunun bir ideal yokluğuna dönüşmesi, dergi kadrosunun ürktüğü bir tehlikedir. Türkiye’nin milliyetçilik fikrini benimseyen, aynı hedefler için çabalayan, aynı ideallere sahip gençlere ihtiyacı vardır. Bu genç profilini 138. sayıdaki “*İlkbahar ve Gençlik*” başlıklı yazısında çizen Orhan Seyfi, gençliğin hercaî ilkbahara benzetir ve bu hercaîliğin “*son-*

suz milliyet aşkı"ndan kaynaklandığını söyler. (13 Mayıs 1944, S. 138, s. 3) Orhan Seyfi 102. sayıda bu gencin vasıflarını şöyle sayar:

"Kitaplarımızın gitgide artan müşterisi, mecmuamızın sadık okuyucusu, fikirlerimizin samimî taraftarı odur. Güzel ve doğru olan şeylere o, inanır: İnkılâbı yaşatmak, Türklüğü sevmek, yurdu için her fedakârlığa katlanmak. Ağaç bayramından zafer bayramına kadar bütün törenlere içten gelen bir coşkununla koşar. Nutukları canla başla dinler, konferanslara gider, Halkevlerini doldurur. Sokaklara astığımız vecizelere harfi harfine inanır. Vazifesini sever. 'Türküm, ne mutlu!' der." (4 Eylül 1943, S. 102, s. 3)

Daha önce belirttiğimiz gibi Türk gencini Sovyet kaynaklı ideolojiler konusunda uyarmak, gençliğin eğitimi, ahlâkı, aileye bakışı, batı medeniyetini tanıması gibi konular, Peyami Safa, Yusuf Ziya, H. E. Erkilet, M. H. Akansel gibi yazarların makalelerinde sık sık işlenir. Fakat yazarlar gençleri özellikle *"zararlı neşriyat"* konusunda uyarma çabaları ile dikkat çekerler. *"Zararlı Neşriyat"* *"Solcu Propaganda"* yapan gazete ve dergilerdir. Çınaraltı yazarları sık sık bu basın organlarını yazılarına hedef olarak seçer. Peyami Safa ise Marx'ın teorilerinin üniversitelerde de aşılana çalışıldığına dikkat çeker ve 1948 tarihli 1. sayıdaki *"Delil Yağıyor"* başlıklı yazısında tanık olduğu bazı yanlışları gençlere de göstermeye çalışır: *"Kürsülerimizde Marx teorisi elbette okutulacaktır ve okutuluyor. Fakat okutma ve aşılama başka başka şeylerdir. Tıp Fakültesinde veba ve kolera da okutuluyor. Talebeye bu hastalıkları aşılamanın bir profesörün hürriyetini kabul ve müdafaa eder misiniz? Politikaya pezevenklik eden bir ilmin tarafsızlığı ve objektifliği nerede kalır?"* (17 Mart 1948, S. 1- s. 4)

Fikrî faaliyetlerin yoğun olduğu Çınaraltı'nda II. Dünya Savaşı ile ilgili haber yapılmaz. Hatta *"Türk gencinin ideal yokluğu"* ile ilgili kotarıcı yazılar olmasa, derginin savaşı yok saydığı bile söylenebilir. Bunun nedeni dönemde basın üzerinde süren baskıdır. Öyle ki dönemde basın belli başlı haberleri halka ulaştırabilmekte, gazetelere dergilere gönderilen direktiflerde, Millî Şef'in seyahatleri, konuşmaları dışında başka haber yapmanın yasaklandığı bile bildirilmektedir. Nitekim Nuri İnişur, Türk Basın Tarihi başlıklı eserinde basının dönemde gördüğü baskıyı şu sözlerle belirtir: *"1939 yılı İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yılı olması nedeniyle özellikle dış haberlerle ilgili konularda özgürlükleri kısıtlayıcı önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nce gazetelere sık sık bildiriler gönderilmekte ve neyi yazıp yazmayacakları hususunda bir takım önerilerde bulunmaktadır."* (İnişur 1992: 189)

Bu önerilere uymayan basın organlarını bekleyen tehlikeyi de Nurettin Güz şu sözlerle ifade eder: *"... Genel müdürlükten gelecek bir telefonla söylenecek iki kelime her şey için yeterlidir, 'yarın çıkmıyorsunuz' Bunun anlamı gazetenin ikinci bir*

karara kadar çıkmamasıdır ve yeniden ne zaman çıkacağı da belli değildir. Kapatılma korkusu basın organlarına nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda iktidarın ve temsilcilerinin verdiği emirlere uymaktan başka çare bırakmaz.” (Güz 1998: 2774)

Bahsi geçen baskı ve direktifler Çınaraltı'nı da etkilemiş olmalıdır ki dergide sık sık, İsmen İnönü'nün, Rüştü Saraçoğlu'nun, Hasan Ali Yücel'in halka hitapları yayımlanır.

Edebî Faaliyetler

Çınaraltı, sayfalarında edebî faaliyetlere de yoğun şekilde yer veren bir mecmuadır. Dergide tefrika edilmiş üç roman söz konusudur. Bunlardan ilki, 33. sayıdan 70. sayıya kadar yayımlanan “Göç” başlıklı romandır. Romanın yazarı Yusuf Ziya Ortaç'tır. Göç'ün başkahramanı Nihat, şairlik yeteneğine sahip, annesi ile yaşarken yengesinin kızı Şahnaz ile evlenen, fakat annesini bu evlilikten dolayı mutsuz eden gençtir. Nihat yengesinin evinde karşılaştığı bir dergi sahibi aracılığı ile edebiyat çevrelerinde tanınmaya başlar. Fakat dergiden kazandığı para yetmeyince öğretmen olarak İzmit'e gider. İzmit halkı bu modern çifti benimseyemez ve çift tekrar İstanbul'a döner. Nihat'ın askere çağrıldığı bölüm millî duyguların galeyana geldiği bölümdür.

“Çocuk Adam” 71. sayıdan 123. sayıya kadar tefrika edilen bir Orhan Seyfi Orhon romanıdır. Romanda Ömer adlı kahramanın orduda ve ordunun çıkarıldığı bir mecmuada görev alışı anlatılmaktadır. Ömer, romanda, savaşın da etkisiyle dünyaya karamsar yaklaşan ümitsiz Türk gencini temsil eder.

124. sayıdan 142. sayıya kadar yayımlanan “Beyaz Selvi”nin ise yazarı Halide Nusret Zorlutuna'dır. “Beyaz Selvi”de, Dünder ile Nadide arasında resmiyete dökülmeyen bir aşk söz konusudur. Olay örgüsü iki kahramanın mektupları ile verilir.

Tarık Buğra'nın “Yalnızların Romanı” adlı eseri ise derginin ikinci döneminde sadece üç sayı yayımlanabilmiştir.

Çınaraltı, hikâye türünde de edebiyatımızın önemli isimlerini konuk eder. Şemsaddin Kutlu, Tarık Buğra, Samim Kocagöz, Münife Baran, Kadri Gökalp, Adnan Giz, Dünder Akünel, Zafer Arıkbağ, Mehmet Davaz, Selami İzzet Sedes, Orhan Seyfi Orhon, Halide Nusret gibi isimlerin çeşitli hikâyelerinde, hayattan kısa kesitler, halktan ve sıradan kişiler söz konusudur. Bu isimler arasında Adnan Giz, dergide tarihî hikâyeleri ile dikkat çeker. Tarık Buğra ise 1948 yılında çıkan sayıların daimi hikâyecisidir. Yazar 17 Mart 1948 tarihli 1. sayıda okura şöyle takdim edilir: “Çınaraltı, daha ilk sayısında yepyeni bir kıymeti, Tarık Buğra'yı,

aziz okuyucularına takdim etmekte bahtiyardır. Tarık Buğra imzasını, yarınki roman ve hikâye edebiyatımızın en güzel eserleri üstünde göreceğinize biz şimdiden inanıyoruz.” (17 Mart 1948, S. 1 s. 3) Bu takdimden sonra Buğra'nın ünlü hikâyesi “*Havuçlu Pilav Meselesi*” yayımlanır. Nitekim Beşir Ayvazoğlu, Buğra'nın ifadeleri aracılığıyla, bu hikâyenin dergide yayınlanma macerasını şöyle anlatır: “Oğlumuz’u Mehmet Kaplan’a götürüşü gibi, *Havuçlu Pilav Meselesi*’ni de Ortaç’a kalp çarpıntıları içinde götüren Tarık Buğra, ‘Okumaya başladı’ diyor, ‘gittikçe yüzü genişledi, gülücükler saçmaya başladı, arada bir güldü. Çok hoşlandığı belli. Tamam, ben sana demedim mi, yazarısın sen’ dedi, elini cebine attı, nefis bir maroken cüzdanı vardı, çıkardı, üç tane gıcır gıcır beş liralığı uzattı. ‘Al bunları sakla’ dedi” (Ayvazoğlu 2011: 46)

Vecdi Bürün, Çınaraltı’nda roman tenkidleri ile dikkat çeken isimdir. Değerlendirdiği kitaplar arasında; “*Sinekli Bakkal*”, “*Yaban*”, “*Fehim Bey ve Biz*”, “*Kuyucaklı Yusuf*”, “*Ayaşlı ve Kiracıları*”, “*Bir Tereddüdün Romanı*”, “*Üç İstanbul*” gibi eserler yer alır. Fakat tenkidler incelendiğinde, münekkidin her biri edebiyatımızın ayrı bir değeri olan bu romanlar karşısında, yargılama yoluna gittiği ve nesnel davranmadığı görülür:

“*Halide Edib’de her şeyden evvel, onların bünyesini inşa edebilecek üslup yok. Sırasile, Peyami Safa’nın Avrupa romancılarında bile bulunmayan psikolojik dinamizmayı müddet içinde anlayışı ve üsluplandırışı, Yakub Kadri’nin ruh hakikatlerini yaşamış tecrübeler derecesinde bir aydınlıkla idrâk edişi yok.*”

Roman bütün bunlardan mahrum olunca; içinde yazıcı tarafından icat edilmiş cansız şahsiyetlerle dolu mekanik bebekler kutusuna döner. *Sinekli Bakkal*, hemen hemen böyle bir şey.” (20 Haziran 1942, S. 39, s. 10)

Derginin bibliyografya türünde yazıları farklı isimlere aittir. Orhan Seyfi, H. Namık Orkun, H. Emir Erkilet, Zahir Güvemli bu isimlerin bazılarıdır. Tanıtılan eserlerin kimi yeni yayınken; kimi de daha önce yayımlanan fakat yazarların gerekli ilgiyi görmediklerine inandıkları eserlerdir. Tanıtılan eserler arasında Türk Tarihini konu alanlar daha ağırlıklıdır. Örneğin M. Hakkı Akansel 112. sayıda Adnan Adıvar’ın “*Türklerde Bilgi*” başlıklı ve Osmanlı Türklerinde ilim konusunu ele alan kitabını tanıtır. Hüsnü Emir Erkilet 45. sayıda Macar Profesör Raşonî’ye ait “*Dünya Tarihinde Türklük*” başlıklı eseri; Hüseyin Namık Orkun ise 120. sayıda Atsız’ın “*Türk Edebiyatı Tarihi*”ni tanıtır.

Şiir

Çınaraltı dergisinin sahibi ve başyazarı olmanın dışında, derginin lokomotif durumundaki Orhan Seyfi, Yusuf Ziya gibi isimler, edebiyat tarihimizde daha çok şair kimlikleriyle öne çıkarlar ve “*Beş Hececiler*” olarak bilinen şiir top-

luluğu üyesidirler. Dolayısıyla Çınaraltı'nın resmini çizmeye çalıştığımız bu yazıda, “*şiiir*” ayrı bir başlık olarak ele alınmak durumundadır. Yukarıdaki isimlerin dışında derginin şair kadrosunda Behçet Kemal Çağlar, Mithat Cemal Kuntay, Halide Nusret Zorlutuna, Şükûfe Nihal, Edip Ayel, Dündar Akünal, Feyzi Halıcı, Hamdi Işık, Halim Yağcıoğlu, Elmas Yıldırım, Leman Çiçekdağı, İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer, Şemsi Belli, Nazif Ben, Halil Soyuer, Gültekin Samanoğlu, Halil Nihat Boztepe, Fazıl Ahmet Aykaç, Cemal Oğuz Öcal, Recep Hayri Bilmedik, Fuat Hulusi Demirelli, Emin Ülgener gibi isimler sayılabilir.

36. sayıdaki takdim yazısında “*Türklüğe hizmet etmekten başka emeli olmıyan Çınaraltı*” (30 Mart 1942, s. 2) sözüyle var olma neden ve amacını belirleyen derginin şiiir alanında da bu hizmeti esas aldığı anlaşılmaktadır.

1. sayıda yer alan “*Çınaraltı*” başlıklı şiiirinde Behçet Kemal Çağlar, “*eş-dost*”u “*Gönüllerin Coştuğu Çınaraltı*”na davet eder.

*Elele çıkmak günü san'atın yamacına
İçindeki fitneyi çekip darağacına
Yönelsin eş-dost artık o çınar ağacına;
Bir alnı akdan haber getirsin her karaltı.*

*Kökümüziün dibinden sökelim şu piçleri.
Açıverelim güneş ışığına içleri..
Dök dağarcığı, bölüş dertleri-sevinçleri;
Yeter bu gurbetlerin harcı olan bunaltı.*

*Nerdedir bağıdaş kurup bir sofradan doyanlar
Nerdedir yatağında yıldızları sayanlar?
Nerdedir daldaki kuşdilinden anlıyanlar?
Nerdedir gönüllerin coştuğu Çınaraltı?*

(9 Ağustos 1941, S. 1, s. 12)

Bu davete icabet eden ve yukarıda adları geçen şairlerin işlediği ortak temlerin başında; vatan sevgisi, millet sevgisi, tarih sevgisi, tarihten ünlü simalar ve anlar, memleket sevgisi ve memleket manzaraları, gençlere öğüt, gurbet, yalnızlık, aşk gibi temler gelir.

Çınaraltı kadrosuna göre bir şiiirin millî şuur ile yazılmış olması onun sanat değeri için yeterli bir kanıttır. Yine 1. sayıda bu fikirlerini, “*Millî Şairimiz*” sıfatıyla niteledikleri Mehmet Emin Yurdakul'un Atatürk'e hitap ettiği “*Kurtarıcıya*” başlıklı şiiirinden alıntılar yapmadan önce şöyle ifade ederler: “*Şiiirlerinde*

Türk vicdanının akisleri duyulan büyük millî şairimiz bu eser ile ruhlarımızda karanlıkları ışıklarından bir meşale daha yakmış oluyor. Eserin sanat bakımından kıymeti hakkında bir şey söylemek lüzumsuzdur.” (9 Ağustos 1941, S. 1, s. 4)

Millî şuur sahibi insanların aynı idealleri paylaşmaları, aynı bayrak altında toplanmaları gerekir. Çünkü bu insanların ortak bir vasfı vardır: “*Türkçülük*”. Türkçü; ecdadını tanımalı, tarihini bilmelidir. Bu gerekliliği Mithat Cemal Kuntay, 113. sayıdaki “*Tarih Hocasına*” başlıklı şiirinde işler:

*Anlat, bana bir parçacık ecdadımı anlat;
Muhtacım o efsaneye, tarihe masal kat!*

*Yattıkça büyür dağ gibi bir gövdesi varmış;
Kalkınca, uzar gölgeyi dünyayı tutarmış;*

*Düşmanları müstefrişelerden yumuşakmış;
On saltanat elpençe rikâbında uşakmış;*

*Öldükçe yaşarmış dirilip hadiselerde...
Muhtacım o ecdada yalandır deseler de!*

*Anlat, bana bir nebzecik ecdadımı anlat;
Muhtacım o efsaneye, tarihe masal kat.*

(20 Kasım 1943, S. 113, s. 5)

Kuntay, yukarıdaki sözleriye nüfuz etmek istediği Türk tarihinin ünlü si-ması Fatih’i ise şöyle işler:

Fatih’e

*Hâlâ, adın ezer Venedik serserisini,
İsfendiyar oğullarının en çerisini.*

*Hâlâ koşar durur Karamanoğlunun kızı,
Solgun elinde devletinin ayla yıldızı.*

*Hala zafer hadîsini söyler denizde su;
Korkunç ufukta dalgalanıp hincin ordusu.*

*Hâlâ fezada dağlar aşar beş ezan sesi;
Kayserlerin ezan dolu Kostantaniyyesi.*

*Hâlâ başımla işte sekiz dağlıdır ufuk,
Üç devrin ortasında durur kanlı bir kavuk.*

(17 Mayıs 1943, S. 88, s. 9)

56. sayıda Besim Akımsar’ın (17 Ekim 1942, s. 12) “*İşlenmemiş bir tarla gibi uzanan Anadolu*” sözleriyle işaret ettiği Anadolu ve Anadolu sevgisi, derginin

şair kadrosu tarafından sıkça işlenen bir temdir. Çünkü Türkçü için Anadolu, “vatan” demektir. Türkçü vatanını sevmelidir. “*Sen Her Şeyden Üstünsün!*” başlıklı şiirinde Halide Nusret, bu sevgiyi işler:

*En karanlık günüme ışık verir, renk verir:
Aşkın benim içimde hiç solmayan bir bahar!
Beni hayat yolunda yürüten bu sevgidir,
Bir anne eli gibi her an gönlümü okşar.*

*Parlak bakışın siler yüreğimi pasını,
Gülüşün unutturur günlerimin yasını.
Bilmem böyle mi sevdi Mecnun da Leylâsını
Benim coşkun gönlümde bir değil, bin Mecnun var!*

*Sendendir, sana döner damarlarımdaki kan:
Senin için büyüttüm bağrımda bir çift fidan.
Sen her şeyden üstünsün, her şeyden aziz vatan.
Hiçbir şeyi sevemem seni sevdiğim kadar.*

(17 Nisan 1943, S. 82, s. 6)

Vatana duyulan sevgi gibi, vatan köşelerinin güzelliği, vatanın gerçek sahipleri olan Anadolu halkı da şiirlerde sıkça işlenir. Vatan köşelerinden biri 86. sayıda Leman Çiçekdağı'nın “İğde” başlıklı şiirinin ilk dördlüğünde şöyle işlenir:

*Mazimi ansızın buldum iğdede
Bu baygın kokuda sanki ben vardım,
Şimdi bir hatıra olan Niğdede,
Bir sarı çiçekle güler, açardım..*

(13 Mayıs 1943, S. 86, s. 10)

Süreyya Endik, birçok şairin üzerinde durduğu Anadolu köylüsü temini, “*Ayşe Suyu Gidiyor*” ve “*Bacılar Yıkıyor*” başlıklı şiirlerinde işler. İkisi de 37. sayıda yer alan şiirlerden “*Ayşe Suyu Gidiyor*” şöyledir.

*Omuzunda testisi, bir eli de belinde
Ayşe suya gidiyor bir su gibi akarak.
Ayrı gönül takılı saçının her telinde
Ayşe suya gidiyor hepimizi yakarak...*

*Köy kızları dizilmiş yine dere boyunca,
Kınalı ellerinde birer çorap örgüsü,
Ayşe suya varıp da testisini koyunca
Başlıyacak uzaktan yanık bir köy türküsü*

(6 Haziran 1942, S. 37, s. 10)

Derginin şair kadrosu yukarıda örneklenen temler dışında, genellikle aşk, gurbet, yalnızlık gibi temleri işleyen lirik şiirlere de imza atar. Örneğin Orhan Seyfi 89. sayıdaki “Yalvarış” başlıklı şiirinde hayli liriktir.

*Vazgeç, beni anlamaktan,
Saçlarıma düşen akda!
Sana beni, uzun uzun
Ben anlatayım bırak da!*

*Sevgim, ipekten bir kuşak;
İçim o kadar yumuşak...
Gönlüm, karşında bir başak
Gibi titreyip durmakta*

*Sevinirim eni konu
-Düşünmeden şunu, bunu-
Görsem mesut olduğunu,
Hatta başka bir kucakta...*

*Git bütün gün, bütün gece;
Sensin her türlü eğlence...
Gözden kaybolmadan önce,
Dönüp bir kerecik bak da...*

(5 Haziran 1943, S. 89, s. 7)

Sûkûfe Nihal de “Neyiz?” diye sorarken farklı temleri de işlediğini örneklemektedir:

Neyiz?

*Kimine bir gülüz, kimine diken;
Kimine zümrüdüz, kimine yosun...
Kimi: “Sonsuz ol!” der, kimi der: “Tüken!”
Kimi der ki: “Tahtın gökte kurulsun!”
Kimi der: “İşin ne toprak dururken?”
Bu kitabı hangi kâhin okusun?*

(13 Mayıs 1943, S. 86, s. 10)

Çınaraltı dergisinde, şar kadronun benzer temleri işlemesi, derginin güttüğü şiir politikasının gereği ve sonucudur. Bilindiği gibi Çınaraltı dergisinin faaliyet sahası olarak belirlenebilecek 1940-1950 yılları arasında, derginin önemli şahsiyetleri Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halide Nusret, Şükûfe Nihal, Behçet Kemal, Mithat Cemal -ve daha sonra şiirle yollarını ayıran birçok şahıs- gibi isimler “Memleket Edebiyatı” çerçevesinde değerlendirilen isimlerdir. Bu dönemde

genç Türkiye Cumhuriyeti, varlığını savaş yaralarını sarmaya, savaşın galibi olan Anadolu insanını kalkındırmaya adanmıştır. Bu adanmışlık yukarıdaki isimlerin hem fikir dünyalarının hem de sanat anlayışlarının temelini oluşturur. İnci Enginün memleket edebiyatı için “Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul kaynaklı”dır der ve bu kümede değerlendirilen şiirlerin ortak özelliklerini şöyle belirler:

- a. Konu memlekettir
- b. Şekil, halk şiiri şekilleridir, vezin hecedir.
- c. Dil sadedir, halk dili, mahallî söyleyişler, hatta argo şiire girer.
- d. Ton, hitabete kaçır.
- e. İşlenen konulara uygun olarak gurur, iyimserlik ve irade ön plandadır.
- f. Lirikten çok didaktiktir. (Enginün 2002:36)

Birçok edebiyat tarihçimizin de hemfikir olduğu bu ortak noktalar - örneklendiği gibi- Çınaraltı’nda yayımlanan şiirlerin de genel özellikleridir. Faaliyet yılları “Millî Şef” dönemine denk gelen Çınaraltı şairleri, Alâattin Karaca’nın ifadesiyle “Ulusçu/Hececi Poetika”nın temsilcileridir. Karaca, İnönü dönemi Türk şiirindeki belirgin şiir poetikalarını üç maddede toplar. Bunlar; Ulusçu/Hececi Poetika, Garip Hareketi ve 1940 Toplum Gerçekçi Kuşağı’dır. Karaca, ayrıca bunlara ek olarak Ahmet Haşim’in salt şiir poetikasının da farklı isimlerde, farklı biçimlerde sürdürdüğünü ifade eder. (Karaca 2005:79)

Karaca’nın ifadeleriyle durumunu özetlediğimiz İnönü dönemi Türk şiiri içinde Çınaraltı, sayfalarında Türkçü/Milliyetçi, Memleketçi şiiri ne kadar yüceltmişse, Toplumcu Gerçekçi Şiiri ve Garip hareketini de bir o kadar yermiş, adı geçen şiir anlayışlarına karşı adeta savaş açmıştır. Öyle ki savaş 1. Sayıda Yusuf Ziya Ortaç’ın “Türk Edebiyatı Nasıl ve Niçin Bir Buhran Geçiriyor” başlıklı yazısıyla başlar ve derginin yayını sürdükçe de devam eder. Yusuf Ziya adı geçen yazısında, Türk edebiyatının yeniyi, ayrığı, güzeli arama ihtiyaçları içinde bir buhran geçirdiğini, bu buhranın bitmesi beklenirken “gürbüz naralar” atan ve “sarsak adımlarla solak yollara sapan” “şair kuluçkaları” nedeniyle artarak devam ettiğini düşünmektedir. Yusuf Ziya Ortaç’ın Nazım Hikmet’ten örneklediği ve “nara” olarak nitelediği seslere kulak verenlerde bulunduğu eksiklik ise Türk şiir geleneğini bilmemek ve ona sahip çıkmamaktır: “Fuzulî’nin aşkını tatmamış toy gönüller, Bakî’nin mersiyesini duymamış çocuk kulaklar, Namık Kemal’in Vatan kasidesiyle ürpermemiş taze ruhlar ve nihayet, Gökalp’in büyük irşadına ermemiş nasipsiz gönüller, bu nara karşısında mest oldu, kendinden geçti...” (9 Ağustos 1941,S. 1, s. 13)

Orhan Seyfi Orhon da dergi sayfalarında “bobstil şiir” ifadesiyle nitelediği Marksist şiiri sık sık tenkid eder. Orhon, Marksist şiirin “sınıf mücadelesi yapma, bir sınıfın açlık ve ıstırabını dillendirme” şeklinde özetlenen hedefini; “Acaba Türkiye’nin sınıfsız bir memleket olduğunu sanmak yalnız benim mi hatamdır?” diyerek inandırıcı bulmaz. Ona göre bu şiirin temel hedefi; “... bizi içimizden sarsmak, bizi birbirimize düşürmek, milli tesanüdü bozmak”tır. (10 Nisan 1943, S. 81, s. 8) Orhan Seyfi, 70 ve 71. sayılardaki yazılarında da Marksist şiiri hedef alır ve alaycı bir yaklaşımla bu şiirin “tuhaflar” yanlarını örneklemeye çalışır. Orhon, Marksist şiirin “Türklüğün en sağlam tarafını, iffet duygusunu yere sermeye çalıştığını” söyler. (30 Ocak 1943, S. 71, s. 10)

Orhan Seyfi Orhon, Marksist şiir gibi, Garip şiirini de tenkid eder. O, Garip şiirinin “cemiyette zevk düşkünlüğü yarattığını” söyler: “Bir cemiyette zevk düşkünlüğü, bayağılığın yüksek, asıl duyguların yerini tutması o cemiyetin mânevî inhilâli demektir. Belki de bu milletin yaşaması için teknikten, ilimden fazla ahlâk duygusuna güzel sanatlarla karşı sevgi ve saygıya muhtacdır”. (13 Şubat 1943, S. 73, s. 11) diyen Orhan Seyfi, Orhan Veli Kanık’ın “Yazık oldu Süleyman Efendiye” mısraının “modern şiir” örneği olarak değerlendirilmesini ise “garip” karşılar. Orhon, aynı yazıda, “aileyi, iffet duygusunu, mukaddesatı” yıktığını düşündüğü “modern şiir” karşısında sergiledikleri tavır ile küfre varan tepkiler aldıklarını belirtir ve bu şiire örnek olabilecek mısralar verir. Yazara göre küfür kabul edilebilecek sözler, aslında, bu tarz şiirler için söz konusudur.

Orhan Seyfi, 144. sayıdaki “Hangisi” başlıklı yazısında da Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Abbas” şiirini tenkid eder: “Modernist şairlerin en beğenilenlerinden Cahit Sıtkı Tarancı’nın son yazdığı (Abbas) isimli şiiri aynen alıyorum” (1 Temmuz 1944, S. 144, s. 5) dedikten sonra şiiri veren Orhan Seyfi, “Abbas kimdir?” sorusu etrafında “modernist şairlerin” cezalandırılmasını dahi teklif eder. Orhan Seyfi 129. sayıdaki “Ben de Bobstil Şiir Yazabilirim, Fakat...” başlıklı makalesinde ise “modernist şiir”in özelliklerini şöyle belirler:

1. Kupkuru bir realite
2. Şairanelik olmayacak
3. Mümkün olduğu kadar âmiyanelik

Yazar eğer bu niteliklere kulak asarsa kendisinin de modern şiir örnekleri verebileceğini, fakat engellerinin olduğunu şöyle belirtir:

“Eğer zayıf karakterli bir adam olsaydım, bizim kozmopolit, solcu münevverlerimizi memnun etmek için bu türlü şeyler yapabilirdim. O zaman (Yurt ve Dünya) mecmuasındakilerle de can ciğer olurum. Fakat nasıl yapabilirim? Millî varlığından başka hiçbir şeyi olmayan, son

derece yoksul, son derece zavallı, korunmaya, sevilmiye muhtaç bir milletin kendini istilâdan, esirlikten kurtarmak için dayandığı tek ümidini de kırmayı göze almalıydım. Bunun için melez, soysuz, devşirme çocuğu, hatta Türk'e yabancı bir insan olmam yetmezdi. Apaçık bir müfsit, bir Türk düşmanı, bir alçak olmalıydım!" (11 Mart 1944, S. 129, s. 10)

Orhan Seyfi, 144. sayıdaki "Şiir Kitapları" başlıklı yazısında ise meseleye daha ilmi yaklaşır ve "şiir" in emek işi olması gerektiğini söyleyerek, belki de kendince şiir dünyasına yönelttiği tenkidlerin özünü verir: "Ne yapmalı bilmiyorum, fakat şiir yazmayı güçleştirmeliyiz! Şairin alnında biraz sanat kırışığı, biraz da ilhamın muattar ter damlaları ister. Şairlik tacı bu başlara yaraşır. Şiir bu derece kolay ve mebzul bir şey olursa, bu giranbaha taç, bir karnaval külahı gibi bir nevi sarhoşluk ve lâübaliliğin remzi haline girer. Genç liyakatlar namına bunun için üzülüyorum". (1 Temmuz 1944, S. 144, s. 3)

Çınaraltı kadrosunun yeni ve modern şiir anlayışına verdiği tepki, biraz da bu şiirin vezin ve kafiyeyle alakasız kaldığını düşünmelerindedir. "Vezin, âsi parmaklarla liyme liyme edildi. Kafiye yerlerde sürünen yolunmuş saçlar halinde ve mâna, kanlı bir dünyanın kızılığı vurmuş sayıklamalardan ibaret" (9 Ağustos 1941, S. 1, s. 13) diyen Yusuf Ziya gibi, Çınaraltı kadrosu da vezinsiz, kafiyesiz dolaşısıyla zahmetsiz şiire karşıdır. Onlar vezin ve kafiyeyle halis şiirin şartı sayar, hatta "Hece mi, aruz mu?" sorusuyla bir de anket düzenlerler. Rıza Tevfik, Edip Ayel, Ali Canip Yöntem, İbrahim Alaettin Gövsa, Süleyman Şevket Tanlı gibi isimlerin katıldığı ankete son noktayı 142. sayıda Orhan Seyfi koyar ve hecenin üstünlüğünü ilan eder: "Hülâsa: Aruz vezninin ahengi, bizim için tabî bir nazım ahengi değildir. Bunu yabancı bir şey gibi öğreniyoruz ve ondan sonra alışıyoruz." (17 Haziran 1944, S. 142, s.7)

Nitekim Çınaraltı sayfalarında "Geleneksel şiir burçlarını koruma arzusuyla hareket eden" Hisar topluluğu üyelerinden İlhan Geçer, Gültekin Samanoğlu, Mehmet Çınarlı, Mustafa Necati Karaer gibi isimlerin sık sık şiir yayımlaması, derginin vezin ve kafiye konusundaki duyarlılığının örneğidir. Adı geçen isimler kimi zaman derginin ana sayfalarında yer bulur, kimi zaman "Görüşler" kısmında okura tanıtılır. Çınaraltı, "Görüşler", "Seçme, Güzel Şiirler" gibi köşelerinde, yukarıda sayılan şairlerle birlikte, Edip Cansever, Ümit Yaşar Oğuzcan gibi Cumhuriyet Devri Türk Şiiri'nin önemli isimlerini de değerlendirir. Bu köşelerde şiir ve şair değerlendirme işlemini Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Zahir Güvemli gibi isimler üstlenir.

Edip Ayel, Çınaraltı'nın şair kadrosu içinde tek başına ele alınması gereken bir isimdir. Çünkü o Divan şiirine bağlılığı ve bu şiiri yaşatma çabaları ile

özeldir. “Mutlak surette gelenek düşmanlığı, bizi birbirimize bağlayan bütün mânevi bağları kopartmak isteyen milliyet düşmanlığından başka bir şey olamaz” (5 Şubat 1944, S. 124, s. 8) diyen Orhan Seyfi, Çınaraltı’nın şiir geleneğimiz konusundaki görüşlerini özetlemiş olur. İşte Edip Ayel bu görüşlerin dergideki canlı temsilcisidir. 4. sayıda “Yeni Bir Şair” başlığıyla okura tanıtılan ve kendisiyle yapılan röportaj yayımlanan Ayel, sanat davasını şöyle açıklar: “Dâva demiyelim, bir arzu. Yapmak istediğim şudur: Bizim Dîvan edebiyatındaki şiirleri ve bilhassa bunların içinde en lirik nazım şekli olan gazeli bugünkü zevkimize göre yaşatmak.” (30 Ağustos 1941, S. 4, s. 10) Nitekim şairin amacına uygun “Yolcu” başlıklı şiiri de aynı sayıda yer alır.

*Bir yâr adı kazdım deli gönlümdeki tunca
Bir nazlı hayal orda yatar boylu boyunca.*

*Firûze düşürdüm o derin havzuna kalbin
Pır pır yanacak her gece dalgam durulunca*

*İNmezmiş ümîd ismini verdikleri hâkan
Kalbin o sedef tahtına bir gün kurulunca.*

*Çoktan şu gönül ufku basık bir yola düştü
Bilmem ki bu çıkmaz varacak hangi sonunca!*

*Küskündür içim hüznüme güldükçe o mehtâb
Hem derd arıyor benliğim akşam olunca.*

*Göklerde hilâl orda doğup şurda batarken
Gûyâ demek ister gibidir: Yolcu yolunca!*

(30 Ağustos 1941, S. 4, s. 10)

Çınaraltı’nda İbn’ül Emin Mahmut Kemal, Ali Canip Yöntem, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç gibi isimler de Divan şiirine ve şairlerine yönelik çalışmalarını yapan isimlerdir. İbn’ül Emin Mahmut Kemal, Divan şairinde içki müptelâlığını, divan şiirinde “ramazaniyye”leri işler. Ali Canip Yöntem “Nabi” hakkında yazı dizisi hazırlar. Orhan Seyfi Nedim’i, Yusuf Ziya şair yönüyle Fatih Sultan Mehmet’i konu edinir.

Derginin gelenek bağlılığı Divan şiiri ile sınırlı değildir. Servet-i Fünûn’dan Milli Edebiyat’a kadar birçok edebî dönem ve temsilcileri için çıkarılan özel sayılar, bu dönemlere ve temsilcilerine sahip çıkış da derginin politikalarından biridir. Bu özel sayıların ilki 12. sayıda Ziya Gökalp için hazırlanır. 21. ve 65.

sayıların özel konuğu Namık Kemal iken, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Mehmet Âkif, Abdülhak Hamit gibi birçok isim, şair ve insan kimlikleriyle konu edinilirler.

Sonuç

Orhan Seyfi Orhon, 105. sayıda derginin ikinci yılını tamamlaması hasebiyle bir bilanço çıkarır ve iki yılda yaptıklarını şöyle maddeler:

1. *(Çınaraltı) Türkçülüğe en yüksek bir ideal güzelliği vermeğe çalıştı. Her türlü ifratlardan uzak kaldık. Fakat samimiysizliğe de düşmedik.*
2. *(Çınaraltı) Millî birliği korumayı Türkçülüğün başlıca vazifesi saydı. Bunun için, Millî Şefimizin direktifleriyle, Sayın Başvekilimizin sözlerini, Maarif Vekilimizin gençliğe hitabelerini her fırsatta sayfalarımıza geçirdik. Türkçülükle, yeni Türk devletinin sevgisini birbirinden ayırmadık.*
3. *Matbuatımızdaki geniş tenkid hürriyetini kullandık. Fakat politika yapmadık ve şahsî dâvalara girişmedik.*
4. *Aramıza nifak sokmağa çabalıyan solcu fikirlere karşı daima dikkatli davrandık ve onların yapabilecekleri menfi tesirleri önlemeğe çalıştık.*
5. *Fikir ve sanat bakımından millî kültürümüzü değerlendirecek eserler neşrettik.* (25 Eylül 1943, S. 105, s. 3)

Gerçekten de Çınaraltı, edebî faaliyetlerinde Orhan Seyfi'nin belirttiği ve bizim de örneklemediğimiz gibi "millî kültürü" önclemiştir. Nesirde, tefrika edilen romanlardan hikâyeye, tenkitten kitap tanıtımına, daima "Türk" kimliğini ve bu kimliğin unsurlarını dikkate alarak hareket eden dergi kadrosunun bu tavrı, nazım için de geçerlidir. Onlar, yayımlanan şiirlerde, şiir tenkidinde ve bu sahada görmek istedikleri ilkelerde de "Türk" kavramı etrafında dönerler. Şiirin, Türk milletinin geleneksel yapısına ve ruhuna uygun olması gerektiği yolundaki düşünceyle, "modern şiir" kavramına karşı çıkan yazarlar, oluşturmaya çalıştıkları şiir algısıyla, gençleri hedef alırlar.

Dergi yazarları fikrî faaliyetlerinde ise yine Orhan Seyfi'nin belirttiği gibi "Türkçülük idealini" işlemiştir. Onların nazarında "Türkçülük" inkılâpçı bir fikirdir ve bu milletin yaşaması için korunması gereken en önemli idealdir. Onlar bu ideal dışındaki her türlü sistemi, garp medeniyetinin oyunu olarak telâki ederler. Nitekim 94. sayıda yayımlanan anket, derginin bu konudaki tavrının en sağlam dışavurumudur. Anket dokuz sorudan ibarettir ve sorular Türk vatanperverliğinin nitelikleri üzerine kuruludur. Ankete; Nadir Nadi, Peyami Safa, Fahreddin Kerim, Bürhan Cahit, Bürhan Felek, Velid Ebüzziya gibi katılımcıların verdiği cevaplar, dergi kadrosunun "İlmî Türkçülük" anlayışı ile uyum

içindedir. Bu noktada Fahreddin Kerim Gökay'ın verdiği cevap, bugün bile geçerliliğini koruyabilecek bir tanımdır: *“Türkçülük, insan cemiyetinde hiç kimse-den ders almadan doğmuş ve inkişaf etmiş haklı bir millet sevgisine dayanır ve hiç kimseye benzemediği gibi hiç bir zümrenin de taklitçisi değildir.”* (10 Temmuz 1943, S. 94, s. 10)

Çınaraltı gibi, yaptığı 157 sayı boyunca hep aynı ilkeler için var olmuş ve vasıflarıyla edebî dönem ve ortamlarımıza ne kattıkları pek de belirlenememiş dergiler için yapılacak her türlü çalışma, edebiyat tarihimizin karanlık noktalarını aydınlatıcı birer ışık olacaktır. ©

KAYNAKLAR

- AYVAZOĞLU, Beşir (2011), *Büyük Ağa Tağrık Buğra*, 4. Baskı, İstanbul, Kapı Yay.
- BAYRAK, M. Orhan (1994), *Türkiye’de GAZETELER VE DERGİLER SÖZLÜĞÜ*, 1. Baskı, İstanbul, Küll Yay.
- ÇINARALTI, 1941-1944/1948/1-157.
- ÇINARALTI (1977), *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul, Dergâh Yay., C. 2, s. 142-143.
- ÇINARALTI (1993), *TDV İslam Ansiklopedisi*, , C. 8, s. 302-303.
- DOĞAN, Erdal (1997), *Edebiyatımızda Dergiler*, İstanbul, Bağlam Yay.
- DURMUŞ, Gökay (2005), “Çınaraltı Mecmuası Üzerinde Sistemik Bir İnceleme” Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.
- ENGİNÜN, İnci (2002), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, 3. Baskı, İstanbul, Dergâh Yay.
- GÜZ, Nurettin, “Tek Partili Yönetimde Basın”, *Yeni Türkiye Dergisi, Cumhuriyet Özel Sayısı IV*, Eylül-Aralık 1998, S. 23-24, s. 2774.
- İNÜĞÜR, Nuri (1992), *Türk Basın Tarihi*, 1. Baskı, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yay: 37.
- KABACALI, Alpay (2000), *Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Matbaa Basın ve Yayın*, 1. Baskı, İstanbul, Literatür Yay.
- KARACA, Alaattin (2005), *İkinci Yeni Poetikası*, 1. Baskı, Ankara, Hece Yay.
- KOLCU, Hasan (2007), *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*, 2. Baskı, Ankara, Akçağ Yay.
- ORAL, Fuad Süreyya (1967), *Türk Basın Tarihi*, 1. Baskı, Ankara, Yeni Adım Matbaası.